

LBRIS

We know
books

CE ESTE INTELIGENȚA?

De la IQ
la inteligențe multiple

Adrián Triglia,
Bertrand Regader,
Jonathan García-Allen

LITERA
București

CUPRINS

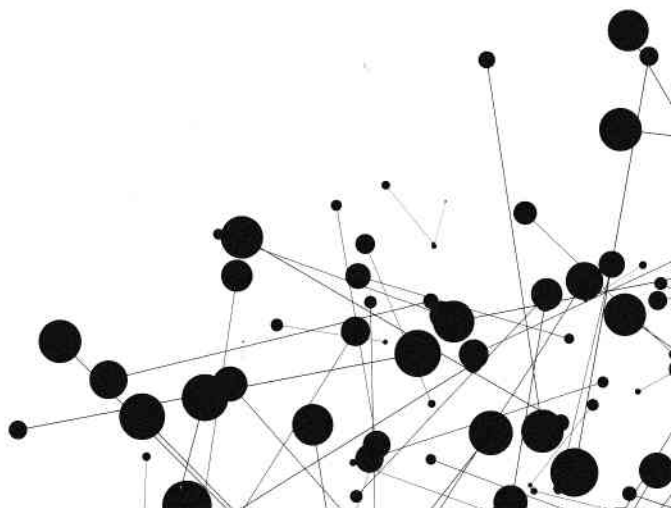
Introducere	7
Primă abordare	11
Inteligență și psihologie	14
Ordonare	16
Primele încercări de a defini inteligența	19
De la abordare teoretică la practică	21
Galton și timpii de reacție	23
Binet și primele teste de inteligență	27
<i>Galton și nativismul</i>	27
Deschiderea unor noi căi de cercetare	31
Modele factoriale	33
Analiza factorială: o problemă statistică	36
<i>Corelații false</i>	38
Spearman și teoria inteligenței generale sau bifactoriale	39
Modele ierarhice: de la Vernon la teoria celor trei straturi	45
<i>Precedentul lui Juan Huarte de San Juan</i>	49
Carroll: cea mai recentă ierarhie integrativă	51
Bilanțul unui secol de analiză factorială și de concepție unitară	52
Ce este un test de inteligență?	57
Cum citim un test de inteligență	61
<i>Cei mai deștepti oameni din lume</i>	65
Testul Wechsler	67
Scala de inteligență Stanford–Binet	69
Testul matricile progresive Raven	70
Lumini și umbre ale testelor de inteligență	71

Modele nonfactoriale	79
Teoria inteligențelor multiple de Howard Gardner	82
<i>Cazul Kim Peek</i>	85
Tipuri de inteligențe	86
Care este factorul <i>g</i> pentru Gardner?	93
Aplicarea teoriei inteligențelor	94
Critici ale teoriei	97
Teoria triarhică a lui Sternberg	98
Inteligență practică și creativitate	100
Funcționează această teorie?	102
Inteligența emoțională	104
<i>Limitele rațiunii</i>	106
Perspective biologice și de dezvoltare	107
<i>Stadiile de dezvoltare conform lui Piaget</i>	109
Ce spune cercetarea?	111
Capacitatea de predicție	113
<i>Inteligența astronautilor</i>	115
Corelații biologice	116
<i>Un caz uimitor de neuroplasticitate</i>	127
Genetică și inteligență	128
Educație și mediu	134
Diferențe între bărbați și femei	139
Calea de urmat pentru cercetările viitoare	140
Bibliografie consultată	143
Bibliografie recomandată	144

LIBRIS

We know
books

PRIMELE ÎNCERCĂRI DE A DEFINI INTELIȚENȚA

Modul în care fiecare individ învață din experiență se raportează la mediul înconjurător sau depășește obstacolele vieții este unic. Această intuiție că fiecare persoană are o capacitate sau un set de capacități personale care îi permit să ia decizii, cu mai mult sau mai puțin succes, pentru a face față unei probleme datează de mult timp, după cum o arată faptul că originea etimologică a cuvântului „intelență“ este cuvântul latin *intellegere*, care desemna capacitatea de a ști să alegi între opțiuni. Și totuși, în ciuda eforturilor depuse pentru a concretiza această idee de numeroși filosofi și psihologi de-a lungul secolelor, definiția intelenței încă ne scapă. În acest capitol vom examina primele încercări științifice de a înțelege ce este intelența și cum o putem evalua la fiecare individ în parte.

De la abordare teoretică la practică

Deoarece științele au început cu filosofia, pare firesc ca prima abordare teoretică a intelenței să fi fost realizată încă din perioada Greciei antice, prin testarea posibilelor semnificații ale conceptului. De fapt, până în secolul al XIX-lea, studiul intelenței și al ceea ce am putea numi procese cognitive în general s-a axat pe abordări teoretice, prin intermediul așa-numitei

psihologii filosofice, disciplină care nu este altceva decât filosofia aplicată la reflecția asupra naturii mentalului.

Această abordare a inteligenței s-a schimbat în 1879, când cercetătorul german Wilhelm Wundt a deschis primul laborator de psihologie experimentală din lume la Leipzig, marcând astfel nașterea psihologiei ca disciplină independentă. Spre deosebire de practicile anterioare, Wundt a căutat să introducă metodologii cantitative și experimentale verificabile în studiul proceselor psihologice și senzoriale; de exemplu, a fost interesat de detectarea pragurilor perceptive (punctul de intensitate la care un stimul produce o senzație pe deplin conștientă). Deși acest cercetător nu a depus eforturi semnificative pentru a studia ceva comparabil cu inteligența, perspectiva pe care a inaugurat-o în cercetarea proceselor cognitive avea să se dovedească foarte utilă în încercarea de a măsura competențele intelectuale, deoarece în acest fel s-a standardizat posibilitatea de a crea instrumente de măsurare a unor variabile psihologice specifice, de a transpune aceste rezultate în cifre, de a compara punctajele obținute și de a analiza datele pentru a respinge sau nu ipotezele testate.

În paralel cu aceste eforturi de studiere a inteligenței din punct de vedere teoretic, s-a născut calea studierii inteligenței în scopuri pragmatice, care s-a dezvoltat pentru a răspunde unor nevoi particulare, dincolo de interesul pur științific. Această cale și-a bazat fundamentele exclusiv pe date verificabile, cu scopul de a genera rezultate specifice care să reflecte o realitate concretă și să aibă o aplicație practică în viața reală. Această „realitate concretă” se referea la capacitățile pe care recrutorii, sau evaluatorii, trebuiau să le găsească la candidații studiilor lor științifice, astfel încât nu foloseau conceptul de inteligență în măsurătorile lor, ci căutau dovezi tangibile ale eficienței

indivizilor în îndeplinirea unei sarcini specifice. Din rezultatele obținute puteau deduce performanța în alte sarcini care urmau să fie îndeplinite în cazul în care erau selectați.

Aceste teste de inteligență timpurii datează cel puțin din vremea marilor dinastii chineze, când se obișnuia să se ceară candidaților la posturi de funcționari publici sau militari să scrie poezii sau să îndeplinească sarcini similare, toate acestea fiind un indiciu al unui anumit nivel de pregătire. Deși acestea erau în mod clar teste imperfecte, ele erau utile prin faptul că serveau la reducerea șanselor de a selecta candidați slabi; într-adevăr, această abordare a fost folosită ulterior de multe alte culturi, inclusiv de Europa, care, timp de secole, au încercat să măsoare indirect inteligența oamenilor prin examinarea meritelor lor în domenii care nu erau direct legate de luarea eficientă a deciziilor sau de agilitatea mentală. Cu toate acestea, fiind o abordare foarte practică, aceste rezultate erau dificil de extrapolat pentru a înțelege mai bine inteligența ca element care există dincolo de activitatea desfășurată sau ca un concept care probabil cuprinde un set de diferite abilități independente care funcționează în paralel. Dacă scopul era de a aprofunda înțelegerea inteligenței și de a perfecționa metodele de măsurare pentru a ne apropia de o viziune globală a inteligenței, va trebui să îi așteptăm pe Francis Galton și Alfred Binet.

Galton și timpii de reacție

În pragul nașterii psihologiei ca știință, unul dintre cei mai importanți oameni de știință din Anglia, Francis Galton (Birmingham, 1822–1911), a făcut câteva încercări importante

de a măsura într-un mod aproximativ inteligența, cu scopul final de a înțelege structura de bază a acesteia. Alții, precum Juan Huarte de San Juan – despre care vom vorbi în capitolul „Modele factoriale” – încercaseră să facă acest lucru mai devreme, dar, spre deosebire de aceștia, englezul a depus multe eforturi ca măsurarea abilităților pe care le studia să fie foarte obiectivă, lucru care, pe de altă parte, a început să fie foarte frecvent în Europa începând cu secolul al XIX-lea. Într-adevăr, Galton era convins că este posibil să genereze cunoștințe relevante pentru psihologie prin măsurători succesive ale abilităților mentale astfel încât să realizeze analize statistice care să detecteze modele între variabile. Acesta este motivul pentru care este considerat în unanimitate fondatorul psihometriei, disciplina care se ocupă de metodele implicate în măsurarea și cuantificarea variabilelor psihologice, considerate independente de atitudini, comportamente sau personalități.

Fiind un om cu multe interese – s-a dedicat statisticii, meteorologiei, psihologiei, geneticii... –, citirea cărții *Originea speciilor* a vărului său Charles Darwin a reprezentat un punct de cotitură în viața sa, deoarece i-a oferit un cadru din care să interpreteze ceea ce s-ar putea numi psihicul uman: la fel cum există trăsături ale corpului care oferă avantaje sau dezavantaje în adaptarea la mediu, și trăsăturile psihologice ar putea fi studiate pentru valoarea lor adaptivă. Intuiția sa i-a dictat că inteligența exista fiindcă era utilă și eficientă în adaptarea la mediu.

Pe de altă parte, Galton a fost unul dintre primii cercetători care a dedicat mult timp și efort pentru a studia în ce măsură abilitățile mentale pot fi modificate sau, dimpotrivă, dacă acestea depind de aspecte care depășesc învățarea și voiața. El a abordat frontal dezbaterea *natură versus educație*, anume dacă ereditatea – faptul înnăscut – sau mediul – faptul

învățat – joacă un rol mai important în definirea trăsăturilor noastre fizice sau mentale. Pornind de la cercetările sale, în special de la studiul său asupra comportamentului gemenilor monoziagoți pe parcursul creșterii și maturizării lor, a decis să susțină că factorii înnăscuți au o pondere mai mare decât factorii învățați atunci când vine vorba de dezvoltarea unei inteligențe mai mari sau mai mici. Cu alte cuvinte, a susținut că inteligența este determinată în mare măsură de factori genetici și ereditari, premisă pe care a folosit-o ca bază pentru teoriile sale eugenice.

Potrivit lui Galton, inteligența este o capacitate cognitivă generală prezentă în orice sarcină în care subiectul trebuie să atingă un anumit nivel de performanță. Englezul observase existența unor diferențe individuale în această capacitate generală, ceea ce l-a determinat să deducă faptul că performanța indivizilor într-o sarcină specifică trebuie să prezinte în mod necesar o variabilitate apreciabilă și măsurabilă. După ce a stabilit ca punct de plecare înțelegerea inteligenței bazată pe măsurători și pe natura ei funcțională, acesta și-a imaginat-o ca pe un sistem de procesare a informației. Cei mai inteligenți oameni, a presupus Galton, puteau fi deosebiți de ceilalți prin măsurarea timpului de care aveau nevoie pentru a efectua o operație mentală. În acest scop, a pus la punct un fel de test: a supus voluntari la un test de măsurare a timpilor de reacție. Era o sarcină foarte simplă: participanților li s-a spus să lovească un sac atunci când vedeau un semnal, iar timpul scurs între aceste două momente a fost măsurat.

Totuși, în cazul măsurării inteligenței, abordarea sa a prezentat obiecții serioase. Prin metoda sa, au fost colectate date care reflectau diferențe individuale între oameni, dar aceste diferențe nu țineau doar de capacitatea lor cognitivă, deoarece